

ชื่อ นายไชยะ เทพา
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2559

ชื่อเรื่อง การรัฐประหารในการเมืองไทย
(Coups D'état in Thailand)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การรัฐประหารในการเมืองไทยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์การเกิดการรัฐประหารในการเมืองไทย ตลอดจนพลวัต ลักษณะ และการดำรงอยู่ ตลอดจนการค้นหาคำตอบว่า การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยแต่ละครั้งมีรูปแบบ ลักษณะ และพัฒนาการอย่างไร โดยมีผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่มีอิทธิพลต่อการรัฐประหาร พบว่า วัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมและอิสระนิยมเป็นปัจจัยให้เกิดการรัฐประหาร ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม จึงไม่มีการต่อต้านด้วยพลังมวลชนที่เป็นรูปธรรม แต่ถ้าหากการรัฐประหารนั้นกลุ่มทหารผู้ยึดอำนาจจะสถาปนาเป็นอำนาจรัฐเอง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอิสระนิยมก็จะเกิดขึ้นในสังคมไทย จะมีการเรียกร้องให้เข้าสู่การเลือกตั้ง และเมื่อถึงช่วงหนึ่งเสรีภาพมากขึ้นก็จะนำไปสู่ความยุ่งเหยิงทางการเมืองและเป็นหน้าต่างแห่ง โอกาสในการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของการเมืองไทยเสมอมา

2. พลวัตของการรัฐประหารในการเมืองไทย พบว่า การรัฐประหารมีความเป็นพลวัต แบ่งออกเป็นยุคต่างๆ คือ การรัฐประหารยุคการเมืองของข้าราชการ (ชนชั้นนำ) การรัฐประหารยุคเผด็จการทหาร การรัฐประหารยุคเสรีประชาชน การรัฐประหารยุคพลังขวา การรัฐประหารยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ คู่ยุคประชาธิปไตยแบบเปิดและประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง และการรัฐประหารยุคปฏิรูปการเมืองหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ซึ่งแต่ละยุคมีรูปแบบการรัฐประหารที่แตกต่างกันตามเงื่อนไขของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

3. ลักษณะของการรัฐประหารในการเมืองไทย พบว่า การรัฐประหารแต่ละครั้งมีความแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของเหตุการณ์ทางการเมืองในแต่ละยุค แต่ในภาพรวมแล้วลักษณะที่ร่วมกันของการรัฐประหารในประเทศไทย คือ การแย่งชิงอำนาจของชนชั้นนำไทย ใช้กำลังทางทหารเข้ายึดสถานที่สำคัญเชิงสัญลักษณ์ เป็นเครื่องมือเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ผู้นำทางทหารไม่ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือควบคุมรัฐสภา ปราศจากการต่อต้านที่รุนแรงจากประชาชน การรัฐประหารเพื่อสร้างหลักการประชาธิปไตยแบบไทยๆ และการรัฐประหารเกิดขึ้นตามหน้าตาต่างแห่งโอกาส

4. การดำรงอยู่ของการรัฐประหารในการเมืองไทย พบว่า การรัฐประหารที่สามารถดำรงอยู่ได้ในการเมืองไทย เนื่องมาจากปัจจัยทางการเมือง ทั้งที่เป็นปัจจัยแบบเก่าและปัจจัยใหม่ที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขของการพัฒนาทางการเมืองไทย

การวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่โดดเด่น คือ การรัฐประหารในประเทศไทยมีพลวัต และลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขของสังคมต่างยุคกันๆ และปัจจัยที่ทำให้การรัฐประหารดำรงอยู่ได้มีปัจจัยใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย จึงทำให้การรัฐประหารสามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

Abstract

In this dissertation, using qualitative research methods, the researcher analyzes the phenomenon of coups d'état as an integral part of the Thai political system.

The researcher's objectives are to analyze (1) the influence of Thai political culture on coups d'état; (2) the dynamics of coups d'état in Thai politics; (3) the characteristics of Thai coups d'état; and (4) the occurrence of coups d'état in Thailand.

Findings are as follows:

The fact that coups d'état have occurred and can still take place in Thai politics stems from a salient factor in Thai political culture, subsidiary factors notwithstanding. The salient factor is the acceptability of coups d'état in the eyes of the citizenry in modern times as rooted in a culture of authoritarianism and liberalism.

In addition, the researcher also found that actual coups d'état showed differential dynamics as responsive to variable economic, social, and political condition at different periods in modern Thai history. Typologically, coups d'état occurred *seriatim* in the political period of the dominance of civil officials (leading groups); the period of military dictatorship; the period of liberalism responsive to the citizenry; the period of the rightists; the period of semi-democracy leading to a period of overt democracy and democracy dominated by the middle class; and the period of political reform after the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540 (1997) had been promulgated.

However, coups d'état in the Thai political system share a common characteristics, *viz.*, the struggle for power by leading political groups. A further political stage is constituted by the effort to attract the masses to participate in politics. Therefore, factors conducive to the launching of coups

d'état contain both traditional and modern elements, both of which have been responsive to the political, economic and social development of the Kingdom of Thailand (Thailand) in the period between the change in government in 1932 up until the present time (2014).

The major findings of this research investigation are that coups d'état in Thailand are dynamic since responsive to variable political, economic, and social conditions at different periods. Factors encouraging the launching of coups d'état were earlier a traditional rationale as distinguished from more modern factors rooted in political development. More importantly is the factor of the power projected by mass participation in politics on the part of the citizenry. Mass participation has been generated by specific conditions, supporting factors, and especially resistance to the launching of coups d'état in the Thai political system.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อเรื่อง : การรัฐประหารในการเมืองไทย

Topic : Coups D'état in Thailand

การวิจัยเรื่อง “การรัฐประหารในการเมืองไทย” ครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่มีอิทธิพลต่อการรัฐประหาร 2) เพื่อศึกษาพลวัตของการรัฐประหารในการเมืองไทย 3) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของการรัฐประหารในการเมืองไทย 4) เพื่อวิเคราะห์การดำรงอยู่ของการรัฐประหารในการเมืองไทย การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยวิธีการดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาเอกสาร (documentary research) ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง รายงานการวิจัย ตลอดจนข้อมูลในเว็บไซต์ต่างๆ โดยเก็บรวบรวมจากเอกสารในเชิงข้อมูลประวัติศาสตร์การเมืองไทย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ทั้งเพื่อวิเคราะห์ถึงการเกิดขึ้นทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการรัฐประหาร และวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่ส่งผลต่อการรัฐประหาร 2) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทย คือ ศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ ชำรงชัญวงศ์, นายสุริยใส กตะศิลา และ นางสาววาสนา นาน่วม 3) ข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ จะนำมาเปรียบเทียบ วิเคราะห์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในข้อมูล ผู้ศึกษาจะทำการสรุปด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงจากข้อมูลที่ได้ศึกษามา

สรุปผลการวิจัย

1. วัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่มีอิทธิพลต่อการรัฐประหาร

จากการศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่มีอิทธิพลต่อการรัฐประหารในการเมืองไทย พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองไทยมีการผสมผสานในรูปแบบต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มีความเป็นพลวัตและย้อนแย้งในตัวเองสูง บางกรณีคนไทยจะมีลักษณะเป็นเสรีชน รักอิสระ

ไม่ชอบให้ใครใช้อำนาจบังคับบัญชาวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับหลักปัจเจกบุคคลนิยม (individualism) ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participant political culture) ได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามโดยลักษณะพื้นฐานของคนไทยแล้วมักจะใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขตซึ่งเมื่ออิสระ เสรีภาพทางการเมืองของไทยเกิดขึ้นอย่างเต็มที่แล้ว คนไทยยังถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อให้ได้คุณประโยชน์แก่ตนเอง จึงเกิดการยอมรับอำนาจ เมื่อลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นในระบบการเมืองก็จะทำให้ตกเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำที่แย่งชิงอำนาจกันโดยใช้ชนชั้นล่างเป็นเครื่องมือผ่านทางระบบอุปถัมภ์ ท้ายที่สุดก็นำไปสู่ความยุ่งเหยิงทางการเมือง ความเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่แฝงอยู่ในตัวของคนไทยก็จะแสดงออก ด้วยต้องการให้เหตุการณ์ทางการเมืองไทยกลับเข้าสู่ความสงบ คนไทยจะเรียกร้องให้กลุ่มคนที่มีอำนาจทางการเมืองออกมาแก้ไขปัญหาไม่ว่าจะโดยวิธีการใดก็ตาม คนไทยสามารถยอมรับได้แม้จะถูกจำกัดสิทธิ เสรีภาพลง ซึ่งจะสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) ที่ประชาชนยอมรับอำนาจของผู้นำแต่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าหากอำนาจนั้นถูกนำมาใช้ควบคุมคนไทยมากจนเกินขอบเขตที่รับได้ความรู้สึทที่เป็นเสรีชนจะเกิดขึ้นมาต่อต้านอำนาจนั้นอีกครั้งหนึ่ง จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยจะเคลื่อนไหวไปมาระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเสรีนิยม เห็นได้ชัดเจนว่าการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ผ่านมาประชาชนไม่ได้ออกมาต่อต้าน จนสามารถก่อรูปเป็นพลังได้อย่างเป็นรูปธรรม ตรงกันข้ามเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลพลเรือนที่มาจากทางเลือกตั้งตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย ไม่สามารถรักษาความชอบธรรมทางการเมืองได้ เช่น มีการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการอย่างกว้างขวาง มีการเล่นพรรคเล่นพวกจนละเลยกฎหมายบ้านเมือง มีการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของตัวเองและพวกพ้อง จนระบบการเมืองเกิดความอ่อนแอ จะเกิดการออกมาชุมนุมต่อต้านจนเป็นพลังมวลชนเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ เมื่ออำนาจรัฐพยายามรักษาสถานะเดิม (status quo) ด้วยวิธีการต่างๆ จนนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง เกิดการจลาจล จนนำไปสู่เงื่อนไขที่ทหารต้องออกมาแทรกแซงทางการเมืองโดยการรัฐประหาร ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คนไทยกลับชื่นชมอำนาจของทหารมากกว่าที่จะรวมกันต่อสู้กับอำนาจเผด็จการนั้น เช่น ในการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2549 และ พ.ศ. 2557 ในขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่ามีหลายกรณีที่ประชาชนออกมาต่อต้านอำนาจทหารที่พยายาม

จะสืบทอดอำนาจทางการเมืองจนนำไปสู่ความรุนแรง เช่น เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เป็นต้น อย่างไรก็ตามภายใต้การเมืองปัจจุบันการเข้ามาแทรกแซงของกองทัพจึงต้องเป็นไปอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเสรีนิยมของคนไทยเกิดขึ้นมาเหนือวัฒนธรรมอำนาจนิยม

จากเหตุการณ์เข้าแทรกแซงอำนาจของทหารไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ด้วยเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนำไทยทั้งทหารและพลเรือนเป็นแบบอำนาจนิยม เมื่อพิจารณาเห็นว่าการเมืองการปกครองตามระบบประชาธิปไตยไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ เกิดความวุ่นวายเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ทหารมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจเข้ามาจัดการกับสถานะเช่นนั้น โดยไม่มีความเชื่อเรื่องการแก้ไขปัญหามองทางการเมืองตามกลไกการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นั่นคือ ไม่เชื่อว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามแนวทางของตะวันตกคือสิ่งที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดสำหรับสังคมการเมืองไทย

ดังนั้น การดำรงอยู่ของการรัฐประหารในระบบการเมืองไทยสามารถสรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นั่นก็คือ คนไทยไม่ว่าจะชนชั้นใดก็ตามมีวัฒนธรรมทางการเมืองร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ วัฒนธรรมอำนาจนิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอิสระนิยมที่ผสมระบบอุปถัมภ์ ทั้งสองวัฒนธรรมทางการเมืองนี้มีอยู่ในตัวคนไทยทุกชนชั้น แม้จะมีการศึกษาและมีสภาพทางเศรษฐกิจดีแล้วก็ตาม ทำให้กลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองนำวัฒนธรรมทางการเมืองที่แนบติดอยู่กับคนไทยไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง กล่าวได้ว่า คำว่าอำนาจนิยมนี้ไม่ได้ผูกติดเพียงอำนาจที่เป็นที่อิงกับการลงโทษแต่เป็นอำนาจที่สามารถให้คุณประโยชน์ได้ ประเด็นนี้ทำให้คนไทยมุ่งที่จะแสวงหาอำนาจ หรือเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจ หรือไม่ก็เป็นผู้รับการอุปถัมภ์จากผู้ที่อำนาจเหนือกว่า เมื่อเกิดแนวคิดเช่นนี้ย่อมนำไปสู่การยอมรับความไม่เท่าเทียม ความไม่เสมอภาค โดยไม่มีข้อโต้แย้ง ซึ่งก่อนที่ประชาชนจะตื่นตัวทางการเมืองอำนาจที่ถูกนำมาใช้ในการแก่งแย่งกันเองของชนชั้นนำ คือ อำนาจของกองทัพและระบบราชการ แต่หลังจากที่ระบบการเมืองไทยพัฒนามากขึ้น ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น อำนาจที่ถูกนำมาใช้คืออำนาจทางเศรษฐกิจหรืออำนาจทางการเงินเป็นเครื่องมือ โดยกลุ่มที่ใช้คือกลุ่มนักธุรกิจการเมือง ส่งผลให้ประชาชนส่วนมากยอมรับอำนาจนี้อย่างกว้างขวางผ่านชัยชนะจากการเลือกตั้ง โดยมีนักการเมืองให้การอุปถัมภ์ผ่านนโยบายต่างๆ ของรัฐ เมื่อเสรีนิยมเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องนักการเมืองและผู้เกี่ยวข้องแสวงหาประโยชน์

จากการเมืองเป็นลำดับๆ ไป จนเกิดการกินรวบอำนาจการเมือง ผลก็คือกลุ่มอำนาจฝ่ายตรงข้าม ยอมรับไม่ได้ปลุกระดมประชาชนอีกฝ่ายให้ต่อต้าน โดยการปลุกเร้าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ อิสระนิยมที่มีอยู่ในตัวคนไทยให้ออกมาสู้เพื่อปลดแอกออกจากอำนาจของนักการเมือง จนเกิดการ ชุมนุมอย่างกว้างขวาง และนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่บางครั้งไม่สามารถหาข้อยุติได้ หลายครั้งมีการจลาจลทางการเมือง หลายครั้งเกิดความรุนแรงนำไปสู่การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อเข้าสู่วิกฤตการณ์เช่นนี้วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมจะถูกปลุกขึ้นมาอีกครั้งโดยมีการเรียกร้องให้ ทหารออกมาเพื่อปกป้องประชาชนและประเทศชาติ โอกาสแบบนี้ทหารที่ถูกกล่อมเกลาคด้วย วัฒนธรรมอำนาจนิยมตั้งแต่อยู่ในโรงเรียนทหารแล้ว จะเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองทันทีเมื่อ โอกาสเปิด และจะนำไปสู่ชัยชนะของกลุ่มที่มีกองทัพและอาวุธในที่สุด ส่วนประชาชนก็จะยอมรับ อำนาจนั้นเพราะคนไทยมีความเชื่อในความสงบอยู่แล้ว และจะยอมรับอำนาจของผู้ที่สามารถรักษา ความสงบได้ แต่ประชาชนจะเฝ้าดูการใช้อำนาจของกองทัพอย่างใกล้ชิดผ่านช่องทางต่างๆ เมื่อกองทัพใช้อำนาจจนเกิดไปที่ประชาชนจะสามารถยอมรับได้ วัฒนธรรมแบบเสรีนิยมจะถูก ปลุกเร้าด้วยกลุ่มนักการเมืองอีกครั้งเพื่อนำประเทศกลับสู่ระบอบประชาธิปไตย ที่มีการเลือกตั้ง เช่นนี้จึงทำให้การรัฐประหารสามารถดำรงอยู่ได้ในระบบการเมืองไทยอย่างยาวนานและมีความ สม่าเสมอเทียบเท่ากับกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยผ่านการสะสม กล่อมเกลาค เรียนรู้มาตั้งแต่สมัยโบราณจนเกิดเป็นแบบแผน ทศนคติ ความเชื่อทางการเมืองที่เป็น เอกลักษณะเฉพาะของคนไทย และไม่สามารถแยกแยะได้อย่างชัดเจนว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไทย แท้ที่จริงเป็นแบบใด และความไม่สมดุลของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นมักจะเกิดปัญหา ขึ้นกับระบบการเมืองไทยอยู่อย่างเสมอมา ที่สำคัญคือวัฒนธรรมทางการเมืองไทยไม่ใช่มีลักษณะ เป็นแบบใดแบบหนึ่งแต่เป็นลักษณะของการผสมในทุกรูปแบบ ขึ้นอยู่กับว่าจะปรากฏในชนชั้นใด และตามบริบททางการเมืองในขณะนั้นด้วย จึงทำให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่มี ทั้งวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (parochial political culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ไพร่ฟ้า (subject political culture) และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participant political culture) และมีทั้งลักษณะที่เป็นอำนาจนิยม และประชาธิปไตยผสมกันไปในทุกชนชั้นของสังคม ไม่ได้แยกกันโดยเด็ดขาด ดังนั้นเมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นสังคมไทยจึงเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่ สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมการเมืองไทย

2. พลวัตของการรัฐประหารในการเมืองไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์พลวัตของการรัฐประหารในการเมืองไทย พบว่า พลวัตการรัฐประหารในสังคมนการเมืองไทยมีความเคลื่อนไหวเป็นยุคที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

2.1 การรัฐประหารยุคการเมืองของข้าราชการ (ชนชั้นนำ) ซึ่งเป็นยุคที่เกิดขึ้นหลังจากการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองในปี พ.ศ.2475 จนถึง พ.ศ.2500 ซึ่งเป็นยุคที่เป็นการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างชนชั้นนำในระบบราชการและระบบการเมืองไทย ทั้งทหารและข้าราชการพลเรือน การแย่งชิงอำนาจนั้นอาจเกิดขึ้นในรูปของความขัดแย้งทางอุดมการณ์หรือแนวคิดทางการเมือง ผลประโยชน์ของกลุ่ม ผลประโยชน์ส่วนตัว ความขัดแย้งในกลุ่มเอง ความขัดแย้งในเชิงนโยบายโดยเฉพาะนโยบายเศรษฐกิจ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจเก่ากับกลุ่มอำนาจใหม่ทางการเมือง (กลุ่มนิยมเจ้ากับกลุ่มแนวคิดใหม่) ความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองกับทหาร เป็นต้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในยุคนี้ประชาชนจึงไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง รับรู้ เข้าใจ ประเมินทางการเมืองในเรื่องการรัฐประหารแต่อย่างใด

2.2 การรัฐประหารยุคเผด็จการทหาร เป็นยุคที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2500 ที่มีการรัฐประหารโค่นล้มอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยยุคนี้เสมือนว่าจอมพล ป. พยายามที่จะพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการจัดให้มีการเลือกตั้ง แต่ก็ไม่ได้รับการยอมรับในความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และเป็นยุคที่มีประชาชนเข้ามาเรียกร้อง (input) เข้าสู่ระบบการเมืองจนนำไปสู่การรัฐประหาร พ.ศ.2500 ทั้ง 2 ครั้ง และทำให้ทหารอยู่ในอำนาจทางการเมืองอย่างยาวนาน ที่สำคัญจอมพล สฤษดิ์ยังมีความโดดเด่นทางการเมืองในยุคนี้ โดยได้นำแนวคิดทางการเมืองที่ตนเองศรัทธามาบริหารราชการแผ่นดินที่เรียกว่าระบบ “พ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ” ที่เป็นการสร้างประชาธิปไตยแบบไทยๆ ขึ้นมา

2.3 การรัฐประหารยุคเสรีประชาชน เป็นยุคที่ขบวนการภาคประชาชนเติบโต อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ตั้งแต่ยุคจอมพล สฤษดิ์ ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง แน่นนอนว่าโครงสร้างทางสังคมย่อมที่จะเปลี่ยนแปลงด้วย กล่าวคือได้เกิดการรวมกลุ่มต่างๆ ขึ้น เพื่อขับเคลื่อนตามประโยชน์ของกลุ่มตน โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของกลุ่มนิสิตนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลต่อการกล่อมเกลาก่อสร้างจิตสำนึกทางการเมืองด้วย ดังนั้น การขับเคลื่อนกระบวนการทางการเมืองจึงมีความ

หลากหลาย และเข้มแข็งสามารถเรียกร้องให้รัฐบาลยอมรับได้ในหลายๆ ประเด็น ขณะเดียวกันพลังอันเข้มแข็งเช่นนี้หากรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองได้ย่อมนำมาซึ่งความตึงเครียดทางการเมือง โดยเฉพาะการเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนนำไปสู่การรัฐประหารขึ้นอีกครั้งในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ในยุคที่ประชาชนมีเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น และระบบเศรษฐกิจ สังคมก็เติบโตอย่างต่อเนื่อง

2.4 การรัฐประหารยุคพลัดขวา เกิดขึ้นหลังจากนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และรัฐบาลนายธานินทร์ได้นำนโยบายขวาสุดโต่งมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นการหยุดยั้งกระบวนการพัฒนาการปกครองในระบบประชาธิปไตยลง ทั้งสถาบันทางการเมือง กลไกทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนอย่างเข้มงวด มีการใช้นโยบายปราบปรามภัยคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด จนนำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 20 ตุลาคม 2520

2.5 การรัฐประหารยุคประชาธิปไตยครึ่งใบสู่ยุคประชาธิปไตยแบบเปิดและประชาธิปไตยของชนชั้นกลาง เป็นยุคที่เกิดขึ้นหลังการรัฐประหารของพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ที่ยึดอำนาจของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร หลังจากนั้นพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตามลำดับ การบริหารราชการแผ่นดินในยุคนี้ได้ผ่อนปรนทางการเมืองให้มีบรรยากาศของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ก็ยังมีบางอย่างที่ยังมีลักษณะไม่เป็นประชาธิปไตยดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว และในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 มีการเลือกตั้งทั่วไป ผลปรากฏว่าพรรคชาติไทยได้เสียงข้างมาก ทำให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแผ่นดินของพลเอกชาติชายได้เกิดความไม่เชื่อมั่นต่อสังคม โดยเฉพาะการคอร์รัปชัน และการเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกองทัพ จนนำไปสู่การรัฐประหารอีกครั้งในยุคที่มีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้งตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย

2.6 การรัฐประหารยุคปฏิรูปการเมืองหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 การเมืองไทยนับตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทหารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการนำการปกครองในระบบประชาธิปไตยเข้ามาสู่สังคมไทย แต่อย่างไรก็ตาม บทบาททหารกับการเมืองยังมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เห็นได้จากการที่ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญคือการยึดอำนาจอย่างสม่ำเสมอทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ มีผลทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยและการเมืองขาดเสถียรภาพ จนนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองและ
ได้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งนับว่าเป็นฉบับปฏิรูปทำให้การเมือง
มีเสถียรภาพ และเป็นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับทหาร จึงทำให้ช่วงนี้การ
เมืองไทยพัฒนายิ่งขึ้นมีสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองและ
เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง อย่างไรก็ตามแม้ว่าบรรยากาศทางการเมืองจะมีความเป็น
ประชาธิปไตยแต่ภายหลังจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้เกิดการรัฐประหารขึ้นถึง 2 ครั้ง ในปี พ.ศ.
2549 และ 2557 การรัฐประหารในยุคนี้เกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศของการปฏิรูปการเมือง
ประชาชนมีบทบาทและมีพลังทางการเมืองที่สูง จึงทำให้การรัฐประหารในยุคนี้กระทำการ
ด้วยความระมัดระวังและรอจนเกิดหน้าต่างแห่งโอกาสที่เหมาะสม กล่าวคือ ทั้งสองครั้งเกิดในช่วง
ที่รัฐบาลพลเรือนตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอถูกโจมตีจากนักการเมืองฝ่ายค้านและภาคประชาสังคม
จนเกิดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลอย่างกว้างขวาง โดยจะเห็นได้ว่าการรัฐประหารทั้งสองครั้ง
แม้ว่ารัฐบาลพลเรือนจะได้รับความนิยมนอกจากประชาชนเป็นอย่างสูงตามระบอบการปกครอง
ประชาธิปไตยก็ตาม แต่รัฐบาลถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมหลายประการ เช่น การทุจริตคอร์ปชั่น
เชิงนโยบายของรัฐ ความโปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดิน การแทรกแซงหน่วยงานราชการ
องค์กรอิสระ การไม่รับฟังเสียงประชาชน เป็นต้น นำไปสู่การชุมนุมประท้วงรัฐบาลจากภาค
ประชาชนจำนวนมากและยึดเชื้อของประชาชนทั้งฝ่ายที่ต่อต้านและฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาลจน
หลายครั้งนำไปสู่ความรุนแรงทั้งในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน จนนำไปสู่โอกาสที่ทหารเข้ามา
แทรกแซงทางการเมืองโดยการก่อรัฐประหารขึ้น แต่การรัฐประหารในยุคนี้จะพบว่าปรากฏการณ์
หลังรัฐประหารที่เห็นได้ชัดคือมีทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายที่ต่อต้านคณะรัฐประหารอย่างเปิดเผย
และหลายรูปแบบมากกว่าครั้งอื่นๆ ที่ผ่านมา และที่สำคัญเมื่อทหารเข้าสู่อำนาจรัฐแล้วจะเห็นว่า
ทั้งสองครั้งเป็นบทเรียนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ คณะรัฐประหารในปี พ.ศ.2549 ได้รับบทเรียนของ
ทหารกับการเมืองตั้งแต่การรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2534 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ.2535
จึงทำให้คณะทหารในยุคนี้ไม่ถืออำนาจไว้นานและไม่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเอง แต่เป็นการ
หานายกรัฐมนตรีคนนอกและริบจัดการเลือกตั้งคืนอำนาจให้ประชาชน ทำให้การรัฐประหารครั้งนี้
ถูกมองว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงและเป็นการรัฐประหารที่เสียของ ดังนั้นในการ
รัฐประหารปี พ.ศ.2557 คณะรัฐประหารจึงครองอำนาจอย่างระมัดระวังโดยหัวหน้าคณะรัฐประหาร
เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อคุมนโยบายรัฐด้วยตนเอง อีกทั้งไม่รีบเร่งคืนอำนาจเร็วเกินไป
แต่ใช้วิธีการปฏิรูปประเทศโดยมีการประกาศแนวทาง (Road Map) ที่ชัดเจน นั่นคือคณะ

รัฐประหารได้นำประสบการณ์จากการรัฐประหารครั้งก่อนๆ มาเป็นบทเรียนในการควบคุมอำนาจรัฐภายหลังรัฐประหารแล้ว

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่าพลวัตของการรัฐประหารในประเทศไทยได้เคลื่อนไหวไปตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน และในแต่ละช่วงเวลาของการรัฐประหารยังมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของประเภทที่ทำรัฐประหาร ทั้งเป็นการรัฐประหารเพื่อสถาปนาอำนาจทหารให้มั่นคงขึ้น รัฐประหารเพื่อล้มล้างระบอบประชาธิปไตยที่สมาชิกรัฐสภามาจากการเลือกตั้งมีส่วนจัดตั้งขึ้น หรือมีส่วนควบคุมการทำงานของรัฐบาล รัฐประหารเพื่อการเปลี่ยนผ่านสังคมการเมืองไทยถูกทำให้มีความเป็นเสรีนิยม (liberalization) และ/หรือมีความเป็นประชาธิปไตย (democratization) มากขึ้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในการรัฐประหารแต่ละครั้ง แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อน่าสังเกตว่าสาเหตุของการรัฐประหารที่ผ่านมามีตั้งแต่ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475) จนถึงการรัฐประหารครั้งล่าสุด (2557) ยังพบว่าหลายสาเหตุสอดคล้องกับการศึกษาของสุจิต บุญบงการ ที่ศึกษาไว้ตั้งแต่ปี 2521 ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง มี 3 ประการคือ *ประการแรก* สิ่งกระตุ้นที่ทำให้ทหารเข้ามาทำการรัฐประหาร โดยเฉพาะผลประโยชน์ของกลุ่ม (corporate interest) *ประการที่สอง* โอกาสหรือสภาพแวดล้อมที่ทหารเข้าทำรัฐประหาร โดยเฉพาะความรู้ประสิทธิภาพและการลดลงของความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือน *ประการที่สาม* ความเข้มแข็งของฝ่ายทหาร โดยจะเน้นถึงองค์ประกอบภายในของทหารที่จะช่วยให้ทหารมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใดโดยเปรียบเทียบกับองค์การฝ่ายพลเรือน แม้ว่าในการรัฐประหารจะผ่านยุคผ่านสมัยที่แตกต่างกัน และมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ยังพบว่าสาเหตุต่างๆ ที่สุจิตได้ศึกษาไว้วันนี้ได้ถูกนำมาเป็นข้ออ้างในการรัฐประหารครั้งหลังจากที่สุจิตได้ศึกษามาอีกด้วย

3. ลักษณะของการรัฐประหารในการเมืองไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของการรัฐประหารในการเมืองไทย พบว่า ลักษณะของการรัฐประหารในการเมืองไทยมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่บริบทของสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย แต่อย่างไรก็ตามสามารถสรุปภาพรวมของลักษณะการรัฐประหารในประเทศไทยได้ดังนี้

3.1 การแย่งชิงอำนาจของชนชั้นนำไทย กล่าวได้ว่าการยึดอำนาจทางการเมืองในประเทศไทยโดยการรัฐประหารนั้นเป็นการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจรัฐระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองไทยทั้งสิ้น กล่าวคือในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง พ.ศ.2475 ประชาชนของ

ประเทศไทยยังอยู่ในสถานะที่ยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง วิธีการผลิตยังเป็นแบบดั้งเดิมในภาคการเกษตรที่รายได้ยังไม่สูงมาก สภาพการณ์เช่นนี้มีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางของระบบการเมืองใหม่ที่ถูกสถาปนาขึ้นทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงความรู้ และช่องทางของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ผลก็คืออำนาจทางการเมืองถูกปล่อยถ่ายมาที่ชนชั้นนำทั้งทหารและพลเรือน ที่องค์ความรู้และมีอำนาจของระบบราชการ การแสวงหาอำนาจทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของชนชั้นนำที่สามารถเข้าใจและเข้าถึงอำนาจรัฐได้ โดยเฉพาะผู้นำระดับสูงของกองทัพที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ และมีกองกำลังและอาวุธอยู่ในการควบคุม และถึงแม้ว่าการเมืองไทยจะพัฒนาจนมีสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งและประชาชนเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นก็ตาม ชนชั้นนำไทยยังเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมืองไทยสูงและได้มีการจัดตั้งมวลชนเข้ามาสนับสนุนกลุ่มตนโดยผ่านกลไกทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ดังนั้น เมื่อเกิดการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ จนนำไปสู่ความตึงเครียดจนไม่สามารถหาทางออกได้การตัดสินใจโดยใช้ขึ้น การต่อสู้ทางการเมืองที่ไม่สามารถสร้างกลไกที่มีเสถียรภาพจึงจบลงด้วยการใช้ความได้เปรียบของกลุ่มทุก ๆ ด้าน ทั้งกองกำลัง และอาวุธ เช่นนี้แล้วกองทัพจึงได้รับชัยชนะอยู่เสมอในทางการเมืองไทย

การแย่งชิงอำนาจดังกล่าวเป็นการใช้กำลัง ซึ่งหากกล่าวว่าการเมืองคือการแสวงหาให้ได้มีซึ่งอำนาจแล้ว หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองย่อมต้องเป็นการได้มาโดยการเลือกตั้งจากประชาชนตามระบอบการปกครองใหม่ที่เกิดขึ้น แต่การรัฐประหารเป็นการเปลี่ยนแปลงผู้ถืออำนาจรัฐด้วยการใช้กำลังทางทหารมากกว่ากระบวนการเลือกตั้งจากประชาชน นั่นแสดงให้เห็นว่าการเมืองไทยยังไม่สามารถสถาปนาความเข้มแข็งให้กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทำให้กองทัพที่เป็นองค์กรทางการเมืองหนึ่งซึ่งมีความได้เปรียบกว่ากลุ่มการเมืองอื่นๆ เนื่องจากเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติจึงทำให้มีทั้งกองกำลังและอาวุธ ดังนั้นเมื่อต้องเปลี่ยนแปลงอำนาจที่ไม่สามารถดำเนินผ่านกลไกของระบอบประชาธิปไตยได้ กองทัพจึงใช้ศักยภาพที่มีเข้าแทรกแซงการเมืองทันทีที่มีโอกาส

การรัฐประหารเป็นการกระทำที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่าการรัฐประหารแต่ละครั้งที่กล่าวมานั้นประชาชนไม่มีส่วนร่วมหรือมีส่วนรับรู้ หรือผลักดันแต่เป็นการกระทำโดยกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองทั้งสิ้น ที่แย่งชิง รักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ และอำนาจของกลุ่มตนสืบเนื่องมาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 นั่นเป็นความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองที่ริเริ่มโดยฝ่ายชนชั้นนำทางการเมือง ในขณะที่ประชาชนยังไม่มี

ความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการปกครองแบบอื่นเลย นอกเหนือจากสิ่งที่เป็นอยู่แล้ว ดังนั้น การรัฐประหารหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วจึงเป็นการกระทำโดยชนชั้นนำทางการเมืองที่ฝ่ายประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเรียกร้องแต่อย่างใด เว้นแต่การรัฐประหาร ยุคปฏิรูปการเมืองหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ที่ประชาชนอาจเป็นปัจจัยที่สร้างเงื่อนไขให้ทหาร ออกมายึดอำนาจ แต่ไม่ใช่เป็นการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการก่อการรัฐประหาร

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอำนาจทางการเมืองไทยไม่ถูกถ่ายโอนมายังประชาชนอย่างแท้จริง แต่เป็นการแย่งชิง และครอบครองโดยชนชั้นนำที่มีศักยภาพทางการเมืองในด้านต่างๆ เช่น กองกำลัง อาวุธ ทูณ ความรู้ ชาติตระกูล ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้ประชาชนห่างไกลอำนาจรัฐ ยิ่งขึ้น

3.2 กำลังทางทหารเข้ายึดสถานที่สำคัญเชิงสัญลักษณ์ กล่าวได้ว่า การยึดอำนาจ หลายครั้งที่มีกองทัพ ต้องนำกองกำลังและอาวุธออกมาจากที่ตั้งเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการควบคุม อำนาจทางการเมืองปกครองบ้านเมือง ที่สำคัญกองทัพและอาวุธเป็นเครื่องมือเดียวที่ทหารมีเหนือกว่า พลั้งของสถาบันในระบอบประชาธิปไตย โดยการยึดสถานที่สำคัญทางยุทธศาสตร์การเมือง อาทิ ทำเนียบรัฐบาล สถานีวิทยุโทรทัศน์ สถานีที่ราชการ เป็นต้น

3.3 เป็นเครื่องมือเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมือง กล่าวคือ จากการศึกษาการรัฐประหาร ที่ผ่านมาระบบการเมืองไทยได้พยายามที่จะสถาปนากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่จะนำไปสู่การเคลื่อนอำนาจจากคนๆ หนึ่ง คณะใดคณะหนึ่งไปสู่ประชาชน แต่ทว่าความเคยชินของผู้ที่เคยครอบครองอำนาจการเมืองก็คือทหารและข้าราชการ กลับไม่สามารถเข้าสู่อำนาจด้วย วิถีทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ เป็นเหตุให้มีการนำทรัพยากรที่กลุ่มตนเองมีความได้เปรียบ อาทิ กองกำลัง อาวุธ มาเป็นเครื่องมือในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง โดยการยึดอำนาจจากรัฐบาล ที่มาจากกระบวนการในระบอบประชาธิปไตย หรือทำการรัฐประหารนั่นเอง ซึ่งทำให้ผู้นำกองทัพ เข้าแทรกแซง และควบคุมอำนาจทางการเมืองได้โดยผ่านการรัฐประหาร และสามารถเอาชนะกลุ่ม การเมืองอื่นได้ทั้งพรรคการเมือง สภาผู้แทนราษฎร ไปจนถึงประชาชน

โดยข้ออ้างในการรัฐประหารส่วนใหญ่เมื่อศึกษาจากแถลงการณ์ต่างๆ แล้วจะพบว่า ข้ออ้างหลักๆ ซึ่งนำไปสู่สาเหตุของการรัฐประหารมีดังต่อไปนี้ เพื่อรักษาการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย (2476, 2519) มีการทุจริตคอร์รัปชัน (2490, 2494, 2534) รัฐธรรมนูญไม่เหมาะสม (2494, 2520) รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์และมีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (2501, 2519,

2534, 2549) ภัยคอมมิวนิสต์ (2494, 2501, 2514, 2519) เศรษฐกิจตกต่ำสินค้าราคาสูง (2490) รัฐบาลไร้ประสิทธิภาพ (2490, 2500, 2520) เกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองประชาชนแตกแยก (2500, 2501, 2520, 2557) สมาชิกวุฒิสภาก่อความวุ่นวาย ข้าราชการการเมืองรังแกข้าราชการประจำ (2490, 2501, 2519, 2534) ปกป้องรักษาผลประโยชน์และศักดิ์ศรีของทหาร (2491, 2534) เสถียรภาพและความมั่นคง (2476) อย่างไรก็ตาม สาเหตุหนึ่งที่ทหารไม่เคยนำมาเป็นข้ออ้างในการรัฐประหารเลยก็คือความขัดแย้งกันเองในกองทัพระหว่างทหารสายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทุกยุคทุกสมัย

3.4 ผู้นำทางทหารไม่ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย กล่าวได้ว่าการรัฐประหารหลายครั้งที่ผ่านมามีรัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากระบบรัฐสภา แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังนำมาซึ่งความขัดแย้ง แยกแยกทั้งในรัฐสภาและในสังคม รวมทั้งในคณะรัฐบาลเอง ทำให้กองทัพที่ถูกกล่อมเกลามาจากโรงเรียนทหารที่ต้องปกป้อง คุ้มครอง และแก้ไขปัญหาของประเทศเห็นวาระบอบประชาธิปไตยนั้น ไม่สามารถนำมาซึ่งความเจริญของบ้านเมืองได้ จึงทำให้กองทัพไม่ศรัทธาต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง กระบวนการ และกลไกที่เกี่ยวข้องลง ที่สำคัญคือการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคทางการเมืองของภาคประชาชน โดยใช้กฎหมายซึ่งออกโดยคณะรัฐประหารแทนกฎหมายรัฐธรรมนูญ มีคณะรัฐประหารหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งทำหน้าที่แทนสถาบันบริหาร และมีรัฐสภาที่มาจาก การแต่งตั้งทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

เมื่อล้มล้างระบอบประชาธิปไตยแล้ว กองทัพจะบัญญัติรัฐธรรมนูญใหม่สำหรับใช้เป็นเครื่องมือ ให้เป็นประโยชน์แก่คณะของตน โดยเนื้อหาสาระหลักที่บัญญัติใหม่นั้นมักจะเป็นประโยชน์แก่คณะของตนเองและพวกพ้อง จึงนับได้ว่า รัฐธรรมนูญจึงเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อดำรงอยู่ สืบทอด กิดกันคู่ต่อสู้ และให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด

3.5 เป็นเครื่องมือควบคุมรัฐสภา การรัฐประหารหรือบางกรณีเป็นการยึดอำนาจตนเอง กล่าวคือ การรัฐประหารในประเทศไทย หลายครั้งที่รัฐบาลไม่สามารถควบคุมรัฐสภาหรือผู้แทนราษฎรได้ รัฐบาลทหารมักจะเลือกใช้วิธีการรัฐประหารตนเอง เพื่อกลับไปสู่การเริ่มต้นใหม่ หรือการควบคุมอำนาจใหม่

3.6 ปราศจากการต่อต้านที่รุนแรงจากประชาชน กล่าวได้ว่าหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 เป็นการดำเนินการโดยชนชั้นนำของไทยทั้งทหารและพลเรือน จึงทำให้เวทีการเมืองไทยเป็นการต่อสู้กันของกลุ่มชนชั้นนำ เป็นเหตุให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง หรือการยึดอำนาจ ดังนั้น การรัฐประหารทุกครั้งจึงเป็นเรื่องของการยึดอำนาจระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองไทย ทำให้ไม่มีการต่อต้านจากประชาชนอย่างขนานใหญ่ แม้ว่าจะมีความพยายามต่อต้านจากกลุ่มที่สูญเสียอำนาจ ชนชั้นปัญญาชน นักวิชาการ สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไปก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถก่อตัวอย่างเป็นรูปธรรมจนนำไปสู่พลังอันเข้มแข็งอย่างเพียงพอในการทำทลายอำนาจของกองทัพที่ทำการรัฐประหารได้

3.7 การรัฐประหารเพื่อสร้างหลักการประชาธิปไตยแบบไทย ๆ กล่าวคือ เมื่อกองทัพไม่มีความศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตยตะวันตกจะสามารถแก้ไขปัญหาราชการแผ่นดินได้ จึงหันมาสร้างแนวความคิดที่จะยึดอำนาจเพื่อสร้างหลักการใหม่ให้เป็นประชาธิปไตยแบบเฉพาะของไทย ได้แก่ การรัฐประหารปี พ.ศ.2490 ซึ่งโค่นล้มรัฐบาลฝ่ายพลเรือนปีกซ้ายของคณะราษฎร และขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ การรัฐประหารปี พ.ศ.2500 ซึ่งล้มล้างกลุ่มทหาร-ตำรวจ ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ การรัฐประหารปี พ.ศ.2501 ซึ่งมีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นอัคราธิปไตย การรัฐประหารปี พ.ศ. 2519 ซึ่งปราบปรามขบวนการนักศึกษาและประชาชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมและการรัฐประหารปี พ.ศ.2549 ซึ่งเป็นการหยุดระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา เพื่อยับยั้งกลุ่มธุรกิจใหญ่ที่จะเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของรัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรี ดร.ทักษิณ ชินวัตร แห่งพรรคไทยรักไทย เป็นตัวแทน และการรัฐประหาร พ.ศ.2557 เป็นการรัฐประหารที่กองทัพเข้าสู่อำนาจทางการเมืองอีกครั้ง เพื่อสร้างหลักการและแนวคิดการปกครองแบบไทยขึ้นมาโดยยึดถือผู้นำที่มีคุณธรรมเหนือนักการเมือง

จึงเห็นได้ว่าการรัฐประหารทั้ง 6 ครั้งเป็นการที่กลุ่มผู้ยึดอำนาจพยายามที่จะสถาปนาระบอบการเมืองที่ตนเองมีความเชื่อมั่นว่าจะส่งผลดีต่อประเทศชาติและกลุ่มตนเองให้เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการล้มล้างระบอบการปกครองที่กลุ่มของตนเองเห็นว่าไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาบ้านเมือง

3.8 การรัฐประหารเกิดขึ้นตามหน้าต่างแห่งโอกาส กล่าวคือ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มาถึงปัจจุบัน (2558) มีการยึดอำนาจที่สามารถทำแล้วประสบความสำเร็จถึง 13 ครั้ง ซึ่งสาเหตุที่เกิดขึ้นได้ง่ายเนื่องมาจากว่า อิทธิพลความคิดทางการเมืองแบบเก่ายังมีอยู่มากในหมู่ผู้นำทางการเมืองไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความพร้อมที่จะทำการรัฐประหารก็คือ กองทัพนั่นเอง ที่มีทั้งกองกำลัง อาวุธยุทโธปกรณ์เหนือกว่าองค์กรอื่นๆ ประกอบกับสภาพสังคมที่ยังไม่สามารถพัฒนาความพร้อมสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้การรัฐประหารเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่อเกิดหน้าต่างแห่งโอกาสขึ้น

จากที่กล่าวถึงลักษณะของการรัฐประหารที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะร่วมของการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยบางลักษณะอาจจะมีส่วนร่วมทั้งหมดทุกครั้ง แต่บางลักษณะอาจจะเป็นลักษณะเด่นที่เกิดขึ้นเฉพาะไม่ทุกครั้ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแม้จะไม่ใช้ลักษณะร่วมทั้งหมดทุกครั้งแต่เป็นลักษณะที่มีนัยยะสำคัญที่ควรนำมากล่าวไว้

4. การดำรงอยู่ของการรัฐประหารในการเมืองไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์การดำรงอยู่ของการรัฐประหารในการเมืองไทย พบว่า การรัฐประหารที่ดำรงอยู่ในสังคมการเมืองไทยนับตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน (2559) เป็นเวลากว่า 84 ปี มีการรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว 13 ครั้ง เฉลี่ยแล้ว 6 ปี ต่อ 1 ครั้ง และยังมีครั้งที่ไม่ประสบความสำเร็จอีก ซึ่งนับว่าเป็นสถิติที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยเป็นการนำประเทศไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่กลับมีปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เป็นสิ่งขัดแย้งกับระบอบการเมืองใหม่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าการเมืองไทยจะพัฒนาปัจจัยอื่นๆ ที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แล้วก็ตาม ทั้งด้านโครงสร้างและกระบวนการ แต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งการรัฐประหารที่เกิดขึ้น ซึ่งจากการศึกษามาข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้จากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ จึงทำให้สามารถสรุปได้ว่าการดำรงอยู่ของการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยมีสาเหตุ ดังต่อไปนี้

4.1 ความอ่อนแอหรือความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือน ซึ่งจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการรัฐประหารที่เกิดขึ้นหลายครั้งเกิดจากความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนที่มีอำนาจขณะนั้นในการบริหารประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงการสูญเสียความชอบธรรมในการบริหารราชการอันเนื่องมาจากการทุจริตคอร์รัปชัน ความไม่โปร่งใส ความเสื่อมโทรมทาง

ศีลธรรมจริยธรรมของนักการเมือง ประชาชนแตกแยกทางความคิด รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสภาได้ ปัญหาเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นในการเมืองไทยและเป็นสาเหตุที่ทำให้ทหารใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าแทรกแซงทางการเมือง และทำให้การรัฐประหารเกิดขึ้นในสังคมไทยเป็นประจำ ซึ่งการรัฐประหารที่เกิดจากปัจจัยนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2476, 2490, 2494, 2500, 2501, 2514, 2519, 2520, 2534, 2549 และ 2557 สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน โดยหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ออนไลน์ (2559, ออนไลน์) ว่า “ทหารก็ไม่อยากปฏิวัติ แต่หากจะไม่ให้ทหารทำรัฐประหาร ฝ่ายรัฐบาลต้องเป็นรัฐบาลที่ดีมีประสิทธิภาพ ประชาชนรักศรัทธาไม่มีการโกงกินคอร์ปชัน ทำให้ประชาชนมีการศึกษา มีความเป็นอยู่ที่ดี ทหารไม่คิดทรยศ คือประชาชนต้องรักรัฐบาล ถ้าประชาชนรักรัฐบาล ทหารที่ไหนจะกล้ามาปฏิวัติ วันนี้ปัญหาหลักที่ทำให้มีการปฏิวัติรัฐประหารที่ผ่านมาก็คือปัญหารัฐบาล ทุกครั้งที่เขาสามารถปฏิวัติรัฐประหารได้ก็เพราะรัฐบาลอ่อนแอจึงทำได้ ดังนั้น หากจะไม่ให้มีการรัฐประหารอีกเลย ก็คือรัฐบาลที่เขาปกครองประเทศ ประชาชนต้องรัก ไม่มีการคอร์ปชันก็จะไม่มีทางปฏิวัติได้เลย ผมยืนยันถ้าประชาชนเอาทหารก็ไม่กล้าปฏิวัติ ถูกประหารชีวิตเปล่าๆ”

4.2 รัฐบาลใช้อำนาจเกินขอบเขตจนนำไปสู่วิกฤตความชอบธรรม (legitimacy) ซึ่งเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การไม่รับฟังเสียงในรัฐสภาหรือที่เรียกว่าเผด็จการรัฐสภาจนสภาไม่สามารถตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของฝ่ายบริหารได้ การแทรกแซงองค์กรอิสระ การแทรกแซงฝ่ายประจำของข้าราชการการเมือง การแทรกแซงภายในขององค์กรทหาร แทรกแซงประเพณีปฏิบัติของทหาร ซึ่งการรัฐประหารที่เกิดจากปัจจัยนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2534, 2549 และ 2557

4.3 ความรุนแรงในการชุมนุมทางการเมืองของมวลชน กล่าวคือ การเมืองไทยในยุคสมัยที่มีความตื่นตัวทางการเมืองของภาคประชาชนสูงขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นนำไปสู่ความต้องการที่หลากหลายมากขึ้นของกลุ่มต่างๆ จึงเกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามอุดมการณ์ที่ตนยึดถือ ทำให้เกิดการรวมกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์และสนับสนุนหรือต่อต้านรัฐบาล ผลที่ตามมาคือเกิดเงื่อนไขการชุมนุมของมวลชน ซึ่งบางกรณีเกิดความรุนแรงและยึดข้อในการชุมนุม เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของทางราชการและประชาชน ซึ่งการรัฐประหารที่เกิดจากปัจจัยนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2500, 2549 และ 2557 ไม่ว่าจะเกิดความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ เช่น การมีอาวุธที่มีอำนาจร้ายแรงในที่ชุมนุม การปาระเบิด ยิงปืนเข้าไปใส่กลุ่มผู้ชุมนุม รวมทั้งเกิดการจลาจลทางการเมืองมีการวางเพลิง และการทำลายทรัพย์สิน อาคาร สถานที่

ของรัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจ ทั้งในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล รวมทั้งในต่างจังหวัด การมีชายชุดดำที่มีอาวุธร้ายแรงรวมอยู่กับกลุ่มผู้ชุมนุม เป็นต้น ซึ่งหลายกรณีนำไปสู่การสูญเสียชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินอย่างรุนแรง

4.4 ความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงและการขาดความสามัคคีของประชาชนจนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เป็นศูนย์รวมของชาติ ก็คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ การรัฐประหารหลายครั้งที่สถาบันถูกยกเป็นข้ออ้างในทางการเมืองและการก่อการรัฐประหารทั้งในทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้แล้วคู่ขัดแย้งทางการเมืองไม่ว่าฝ่ายใดได้มีการนำสถาบันเข้ามาเกี่ยวข้องในการเรียกร้องทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งการรัฐประหารที่เกิดจากปัจจัยนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2501, 2514, 2519, 2534, 2549 และ 2557

4.5 การแทรกแซงองค์กรทหาร ซึ่งองค์กรทหารเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งที่สุดในประเทศที่มีทั้งกองกำลังและอาวุธ ดังนั้นบ่อยครั้งที่องค์กรทหารถูกแทรกแซงทั้งในรูปแบบของการแต่งตั้งโยกย้าย การหยามหมิ่นเกียรติยศศักดิ์ศรี การแทรกแซงผลประโยชน์ของกองทัพ การรัฐประหารที่เกิดจากปัจจัยนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2490, 2491, 2520, 2534

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าปัจจัยข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้การรัฐประหารดำรงอยู่ได้ในการเมืองไทยอย่างยาวนานและสม่ำเสมอ นับตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมา แต่อย่างไรก็ตามนอกจากปัจจัยที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่การรัฐประหารในยุคแรกๆ ถูกนำมากล่าวอ้าง ก็คือ ภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ได้แก่ การรัฐประหารในปี พ.ศ.2476, 2494, 2501, 2514 และปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่ในขณะนั้นที่คณะผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมการเมืองได้ตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ การรัฐประหารในปี พ.ศ.2494 และ 2514 นอกจากนี้ยังมีปัจจัยใหม่ๆ ที่ทำให้การรัฐประหารสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยในยุคแรกๆ ไม่ได้มาก็คือ การแทรกแซงหน่วยงานราชการ ข้าราชการประจำ และองค์กรอิสระของฝ่ายรัฐบาลพลเรือน ประชาชนแตกความสามัคคี โดยมีต้นเหตุมาจากรัฐบาลพลเรือน เกิดเผด็จการรัฐสภา รัฐบาลพลเรือนมีพฤติกรรมการฉ้อราษฎร์บังหลวง การบริหารราชการแผ่นดินขาดความโปร่งใส มีมวลชนจำนวนมากชุมนุมทางการเมืองอย่างยืดเยื้อและมีความไม่สงบเกิดขึ้นในระหว่างการชุมนุม ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากพิจารณาแล้วปัจจัยเหล่านี้เกิดขึ้นหลังจากที่มีความตื่นตัวทางการเมืองของภาค

ประชาชนสูง และมีการปฏิรูปการเมืองแล้วโดยเฉพาะการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งทำให้การเมืองไทยมีการพัฒนาที่สูงขึ้นทั้งในด้านสถาบันทางการเมืองได้เกิดองค์การทางการเมืองใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น องค์กรอิสระต่างๆ สถาบันทางการเมืองที่มีอยู่เดิมมีความก้าวหน้าและเข้มแข็งมากขึ้น ด้านวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนได้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนมากขึ้นในทุกๆ ระดับ ทำให้ประชาชนสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกว้างขวางขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participant political culture) ด้านกระบวนการทางการเมืองได้เกิดกระบวนการทางการเมืองที่พัฒนามากขึ้นทั้งในส่วนของการเลือกตั้ง กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง กระบวนการออกกฎหมาย กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ด้านการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่ได้มีการให้ความคุ้มครองมากขึ้น เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้การรัฐประหารดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยหลายปัจจัยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่ตามการพัฒนาทางการเมืองของไทย แต่กลับกลายเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การรัฐประหารได้อีก ที่เห็นได้ชัดคือ *ประการแรก* การทุจริตคอร์รัปชันเชิงนโยบายซึ่งเป็นวิธีการกระทำ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินที่มีความแนบเนียนไปกับนโยบายของรัฐบาลจนนำไปสู่การขาดความโปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดิน *ประการที่สอง* เผด็จการรัฐสภา กล่าวคือ ปัญหาการบริหารประเทศไทยที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมา คือ รัฐบาลเป็นแบบพรรคผสมบ่อยครั้งนำมาซึ่งความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลจนเกิดการปฏิรูปการเมืองให้รัฐบาลมีความเข้มแข็งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 แต่ผลที่เกิดขึ้นคือรัฐบาลเข้มแข็งมากเกินไปจนกลไกตรวจสอบที่มีไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความเข้มแข็งนี้ทำให้รัฐบาลเข้าแทรกแซงหน่วยงานราชการและองค์กรอิสระต่างๆ *ประการที่สาม* เงื่อนไขของมวลชนอันเกิดจากความตื่นตัวทางการเมืองของภาคประชาชนอย่างกว้างขวางนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบการชุมนุมทางการเมืองของประชาชนจำนวนมากและระยะเวลาอันบ่อยครั้งเกิดความรุนแรงทางการเมืองขึ้นและการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมืองจนประชาชนมีลักษณะของการขาดความสามัคคี ซึ่งจากที่กล่าวมานั้นเป็นปัญหาของการเมืองยุคใหม่และกลายเป็นปัจจัยใหม่ของการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารในยุคปัจจุบัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าหากการเมืองไทยไม่สามารถสร้างความเป็นพลเมือง (citizen) ที่สมบูรณ์ให้เป็นหลักในการพัฒนาการเมืองได้ แม้จะมีการพัฒนาการเมืองด้านอื่นๆ ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการรัฐประหารในเมืองไทยได้เลย รวมถึงต้องจัดความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือนให้มีความสมดุล ซึ่งต้องไม่เป็นการที่รัฐบาล

พลเรือนจะกำจัดทหารหรือนำเข้ามาเป็นเครื่องมือ ประเด็นนี้จะเห็นได้จากการรัฐประหารหลายครั้งที่รัฐบาลพลเรือนพยายามกำจัดทหารออกจากเวทีทางการเมือง และหลายครั้งรัฐบาลพลเรือนพยายามเข้าไปแทรกแซงโดยการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทหารมากเกินไปจนทำให้ทหารแตกแยกเป็นกลุ่ม ดังนั้น รัฐบาลพลเรือนต้องสร้างความสมดุลในความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย พบว่า เป็นการผสมระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองหลักสำคัญคือ วัฒนธรรมทางการเมืองอิสระนิยมและอำนาจนิยม ดังนั้นในการพัฒนาการเมืองเพื่อให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นไปด้วยความราบรื่นต้องพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองไทยให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยใช้กระบวนการพัฒนาทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาอย่างจริงจังและแท้จริง

1.2 การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยนั้น พบว่า มีเงื่อนไขผลักดันหลายประการที่เกิดจากข้อบกพร่องของกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทยเอง ดังนั้นหากต้องการจะป้องกันการรัฐประหารในการเมืองไทยจะต้องพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งอย่างแท้จริง และส่งเสริมการศึกษาทางการเมืองให้กับ 3 กลุ่มหลักของสังคมคือ นักการเมือง ประชาชน และกองทัพ อย่างจริงจัง โดยตั้งทัศนคติว่าการศึกษการเมืองเป็นการสร้างสังคมและพัฒนาการเมือง แม้จะไม่ใช่วิชาชีพก็ตาม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยยังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้คำตอบในด้านอื่นๆ อีก โดยมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

2.1 รูปแบบการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะในยุคของประชาธิปไตยสมัยใหม่

2.2 การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยถือได้ว่าเป็นรัฐประหารที่ทำลายประชาธิปไตยเสมอไปหรือไม่ อย่างไร

2.3 การศึกษารัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศมีประเด็นที่เหมือนกัน ต่างกัน หรือไม่ อย่างไร

2.4 ศึกษาเปรียบเทียบเงื่อนไขในการรัฐประหารในยุคต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสร้างตัวแบบในการป้องกันการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

